

2. Ivanov D.A. Mitrofanov KG, Sokolova O.V. Competency approach in education. Problems, concepts, tools: study. -method. allowance -M. : AIC and PPRO, 2008. -101 p.
3. Izarenkov D.I. Basic components of communicative competence and their formation at the advanced stage of teaching non-philology students // Russian language abroad. 1990 -N4 -54 -60.
4. Kagan M. S. World of communication. The problem of intersubjective relations / M. S. Kagan. - M. : Politizdat, 1988. - 319 p.
5. Kirichuk V.O. Development of social and communicative competence of gifted primary school pupils: manual / N.V. Lukianchuk, N.A. Klimov, O. A. Kovalev, Yu. Yu. Savchenko and others; [for co. Ed. N. V. Lukianchuk and N. A. Klimova]. - K. : Gifted Child Institute, 2014 - 132 p.
6. Safonova V. V. Communicative competence: modern approaches to multi-level description in methodical purposes / VV Safonov // What are argued in language pedagogy. - Moscow: Euro School, 2004. - 236 pp.

У статті розглядається комунікативна і соціальна компетенції, що утворюють разом соціально-комунікативну компетенцію, при цьому комунікативна компетенція описує комунікативний процес, а міжособистісні відносини відносяться до соціальної сфери. Формування соціально-комунікативної компетенції представлено як важлива соціальна і психолого-педагогічна проблема, запорука нормального психологічного розвитку особистості, а також неодмінна умова її майбутнього успішного навчання і самореалізації у житті.

Ключові слова: комунікація, соціально-комунікативна компетенція, соціалізація особистості, комунікативні знання, комунікативні вміння.

The article deals with communicative and social competences that form together social and communicative competence, while communicative competence describes the communicative process, and interpersonal relations relate to the social sphere. The formation of social and communicative competence is presented as an important social and psychological-pedagogical problem, a guarantee of normal psychological development of a person, as well as an indispensable condition for her future successful learning and self-realization in life. Communicative competence is interpreted as a generalized communicative property of the individual, including developed communication skills, formed skills and interpersonal skills, knowledge of its basic laws and rules. The value of social development for personal development lies in the formation of elementary theoretical ideas and practical skills that ensure the viability of a person. Social competence guarantees personal awareness of behavioral attitudes with the goal of harmonious, comfortable communication and includes, above all, her desire and ability to communicate with other people, positive motivation in relations with them, self-confidence, empathy and the ability to manage social situations and use effective strategies to achieve communication goals. To implement the latter, it is necessary to have a certain communicative experience, which includes ways of interacting with people around us, as well as cooperation in group communication, teamwork, the ability to take responsibility and overcome conflicts. Socio-communicative competence is normative in nature, it includes the norms and rules of communicative behavior in society, is a personal characteristic of the future specialist, which reflects the student's focus on fulfilling future professional tasks and his attitude to the chosen profession, to himself and the type of relationship with by other people

Keywords: communication, social and communicative competence, socialization of the person, communicative knowledge, communicative skills.

УДК 81' 373.7:82 – 343.821.161. Нестайко
DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-196-200

Прокопович Лідія Сигізмундівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Курило Олександра Йосипівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ КАЗКОВИХ ПОВІСТЕЙ ВСЕВОЛУДА НЕСТАЙКА

На основі здійсненого дослідження визначено якісний склад фразеологічних одиниць казкових повістей В. Нестайка та особливості використання їх у освітній діяльності початкової школи. Порівняно словникову та текстову парадигму як питомо українських фразеологічних одиниць, так і запозичених, схарактеризовано прагматичні та функціонально-стилістичні особливості їх. На конкретних прикладах простежено, як фразеологічні одиниці наповнюють мовлення героїв твору глибиною та свіжістю, надають художнього звучання, лексичної і синтаксичної витонченості, довершеності, виразності та національного колориту.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, казкова повість, генетична природа, комунікативна значущість, прагматична функція.

Постановка проблеми. Активний процес наукового осмислення літературної казки як історично обумовленого жанру художньої літератури триває вже не одне десятиліття. Літературна казка неодноразово ставала об'єктом наукового зацікавлення дослідників. Зокрема, на її особливості звертали увагу російські літературознавці й мовознавці. Наукових досліджень щодо представленості української літературної казки в українському літературознавстві не так багато (О. О. Гарачковська, О. В. Горбонос, Г. П. Сабат, Н. Б. Тихолоз). Проте наявні численні психолого-педагогічні розвідки, де розглядалися можливості авторської літературної казки як засобу естетичного, екологічного й духовного виховання (А. С. Баранник, О. В. Гавриченко, Л. В. Дербенцева, Н. В. Іванова, Л. Д. Короткова, Л. Є. Млечко, Т. С. Науменко, Р. Ю. Посилкіна, Н. К. Шабаліна). У літературознавстві виділяють різні жанри літературних казок, і на

окрему увагу заслуговує такий їхній різновид, як повість-казка. Серед українських казкарів особливе місце належить В. Нестайку. Він єдиний із прозаїків, які писали тільки для дітей, упродовж більше, ніж пів століття, і сьогодні залишається не лише найчастіше друкованим, тиражованим автором, а найбільш затребуваним.

В. Нестайко – продовжувач традицій українських письменників – казкарів, причому тих, «хто писав для дітей весело» – як зауважує Ольга Коваленко [8, с. 15]. Це Остап Вишня, Степан Олійник, Дмитро Білоус, Іван Микитенко, Іван Багмут, Богдан Чалий. Сам Нестайко вважав, що для дітей не можна писати щось сумне «Дітям обов'язково потрібні позитивні емоції, – казав він в одному з інтерв'ю. – Тільки оптимісти можуть збудувати вільну незалежну державу. Дітям обов'язково потрібен гумор, веселі твори» [5].

Письменник не лише зажив заслуженої популярності серед читачів, а й отримав у критики довічний статус «гумориста» та «веселуна». Як наголошує один із сучасних українських письменників Хто читає казки і повісті Всеволода Нестайка, вочевидь звертає увагу на найвищу якість української мови, і справа не лише в тому, що після війни В. Нестайко закінчив славістичне відділення Київського університету, а й у генетичному спадкові діда, батька, який володів п'ятьма мовами, матері – філолога. Його ім'я стало візитівкою української літератури для дітей, твори ввійшли до шкільної програми і відзначені численними нагородами. Але попри все доробок письменника, як і творчий шлях, і досі залишається поза межами наукового дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальний огляд творчості В. Нестайка здійснили В. Костюченко [10], А. Костецький [11]. Вони звернули увагу на зміст та морально-етичний аспект казкових повістей. Методичні рекомендації вивчення повісті «Тореодори із Васюківки» розробила І. Возняк [4]. Особливостям реалізації жанру повісті-казки присвятила свою наукову розвідку О. Гарачковська [5], однак у цій роботі увага приділена лише казковій трилогії, куди увійшли повісті «В країні Сонячних Зайчиків», «Незнайомка з Країни Сонячних Зайчиків» і «В країні Місячних Зайчиків».

Незважаючи на значну кількість і літературознавчих і методичних розробок художніх творів цього жанру дотепер були обійдені увагою українських мовознавців, хоча їхнє мовне багатство може розглядатися як предмет особливого наукового дослідження, оскільки слово з найтоншими відтінками його значення входить у свідомість дитини саме через казкові образи. На нашу думку, як елементи створення казкової оповіді на окремий розгляд заслуговують фразеологізми, що з погляду комунікативно обумовленого функціонування мовних знаків завдяки своєму інформаційному потенціалу відіграють у художньому мовленні значну роль. У зв'язку з цим уважаємо, що фразеологічні одиниці, представлені в казкових повістях Всеволода Нестайка, написаних митцем упродовж усього його творчого шляху (казка-трилогія «В країні Сонячних Зайчиків», «Незнайомка з Країни Сонячних Зайчиків» і «В країні Місячних Зайчиків», «Пригоди журавлика», «Олексій, Веселесик і Жарт-Птиця», «Пригоди близнят-козеньят», «Ковалі щастя, або Новорічний детектив», «Дивовижні пригоди незвичайної принцеси», «Чарівні окуляри», цикл «Дивовижні пригоди в лісовій школі», що складається з восьми казкових повістей, і його сучасне продовження «Найновіші пригоди Колька Колочки та Косі Вуханя») також можуть виступати предметом лінгвістичної розвідки, оскільки до цього часу не були проаналізовані вітчизняними лінгвістами. Це й підтверджує необхідність їхньої наукової розробки й актуалізує її в контексті сучасних мовознавчих та психолого-педагогічних досліджень.

Мета статті: схарактеризувати психолого-педагогічні та функціонально-стилістичні особливості фразеологічних одиниць казкових повістей Всеволода Нестайка. Реалізація поставленої мети окреслила коло завдань – визначити якісний склад фразеологічного фонду казкових повістей В. Нестайка, порівняти словникову та текстову парадигму як питомо українських фразеологічних одиниць так і запозичених.

Результати дослідження. Питанням функціонування фразеологічних одиниць у художніх творах присвячено роботи Л. Аксентьєва, М. Алефіренка, М. Коломійця, Л. Скрипник, А. Супрун, В. Зіміна, В. Ужченка, В. Чабаненка, Л. Устенко. О. Петренко Однак у науковій літературі мало праць, які висвітлюють фразеологізми мови окремого письменника. Фразема, виступаючи як компонент будь якого тексту, тісно пов'язана з контекстом твору. Саме в живому мовленні виявляє вона повною мірою свій зміст. Аналіз фразеологічної одиниці в ізоляції від контексту мало ефективний, не забезпечує розкриття її семантики. Оскільки фразеологізм здебільшого вступає у складні смислові стосунки з певним контекстом і залежить від нього [1, с. 42]. Так, В. Зімін вважає, що прагматична функція реалізується в можливості мовного знака передавати «ставлення мовця до

дійсності, до змісту спілкування і до адресата мовлення» [7, с. 13]. М. Алефіренко відзначає, що особливою рисою фразеологічних одиниць є високий прагматичний потенціал, оскільки фразеологізми не лише позначають і називають предмети дійсності, але й водночас виступають засобом вираження багатогранних емоційних й оцінювальних аспектів ставлення мовця до того, що відбувається у його внутрішньому світі або поза ним [2, с. 3]. У зв'язку з цим О. Петренко пропонує в межах прагматичної функції фразеологізму виділити емотивну, експресивну функції та функцію оцінювання, оскільки в різних комунікативних ситуаціях фразеологізм може використовуватися для вираження емоцій, експресії або оцінки [20, с. 166]. Результати вивчення фактичного матеріалу засвідчили якісну розмаїтість фразеологічних одиниць за їхньою генетичною природою. Так В. Нестайко активно використовує питомо українські фразеологізми різної семантики (семантику фразеологічних одиниць подаємо за Словником фразеологізмів української мови) [21]: *Ой, любі друзі, заткніть вуха і не слухайте, будь ласка, цих двох пройдисвітів, бо вони почали лаятися страшенно негарними словами. Хай їм грець!* [17, с. 416]; 273. *Хай (нехай) [йому] грець, з ким-чим і без додатка, лайл., перев. жарт. Уживається для вираження незадоволення ким, чим-небудь; несхвалення чогось і т. ін..* [СФУМ, с. 169]; *Але мадам Какаду була іноземка (її привезли з-за океану з Австралії), ні бельмеса не тямила по-тутешньому і порозумітися з нею не було ніякої змоги* [13, с. 46]; 50. *Ні бельмеса 1. перев. зі сл. не знати, не розуміти і под., зневажл. Зовсім, абсолютно, нічого. 2. в чому. Не розбиратися, не розумітися* [СФУМ, с. 26]; *Посіпака, з якого теж одразу злетіла машкара Снігуроньки, перевернувся догори дригом* [16, с. 444]; 413. *Догори дригом (ногами). У перевернутому, перекинутому вигляді* [СФУМ, с. 212]; *Та щоб ти знав... Та Боже збав!.. Та ми... та ми... Ніколи-ніколи...* [19, с. 104].

У деяких випадках спостерігається вживання лексичних варіантів одного й того самого фразеологізму, як-от: – *Ускочили ми в халепу! – зітхнув Колько. – Втекли від рідних мам, а втрапили до лихої Карги!* [19, с. 77]; – *Треба, щоб ти втрапив у якусь халепу...* [14, с. 20]; *І тут тільки близнята-козеньята зрозуміли, в яку халепу втрапили* [17, с. 402]; *А коли ви потрапили в таку халепу, що стали козеньятами, і коли вам загрожує смертельна небезпека, хіба можна боятися темряви!* [17, с. 407]; 747. *Ускочити (втрапити) в халепу (в рахубу). Потрапити в неприємну ситуацію, зробивши щось необдумане, допустивши якусь помилку і т. ін..; задавати собі клопоту* [СФУМ, с. 131].

Нерідко натрапляємо на фразеологізми з соматичним компонентом *око Ніхто не встиг навіть оком зморгнути. Лесик так і застиг вражений* [12, с. 36]; *І не встиг я й оком кліпнути, як мій друзика теж обернувся на сучок* [19, с. 115]; 208. *Кліпати (блیمати) очима. 1. перед ким. Почувати себе ніяково перед ким-небудь, відчувати сором, провини і та ін.. 2. Мовчати, нічого не розуміючи або не знаючи, що відповісти* [СФУМ, с. 131].

Отже, усталені вирази, вжиті автором виконують певну стилістичну роль. Вони використовуються з метою художнього відтворення розмовної мови як і в авторському тексті, так і в мовних партіях персонажів, сприяючи їх типізації, індивідуалізації. Фразеологізми, вкладені В. Нестайком в уста персонажів тематично дібрані і конструюють потрібний контекст, за допомогою якого творяться характери, типові ситуації, образи.

Окрім фразеологізмів, характерних для української мови, письменник активно послуговується фразеологічними одиницями з інших мов. Так, з-поміж них трапляються кальковані з російської мови: *Вислухав їх Кажан Кажанович і скрушно похитав головою: ... А вранці видно буде. Недарма кажуть – ранок вечора мудріший* [17, с. 408] (рос.: утро вечера мудренее); *Та от одного разу прокинувся він [Веселесик] уранці і почав плакати. Без усякої причини. Ні з того ні з цього. Просто так* [12, с. 3] (рос.: ни с того ни с сего); *Та поки що про це говорити рано. Поживемо – побачимо* [15, с. 138] (рос.: поживем – увидим). Також прозаїк використав фразеологізми, запозичені з англійської –... *Ну, але все добре, що добре закінчується* [19, с. 99] (англ.: All's Well That Ends Well) та

латинської мов: *Ta, звичайно, все добре в міру* [15, с. 65] (лат.: *Optime nihilum posset* – будь-яка надмірність шкодить); автор уживає варіант перекладу максимально наближений до того, що функціонує в російській мові: все хорошо в меру; – ... *У житті головне мати справжнього друга. І тоді байдужі будь-які невдачі і будь-які неприємності. Мій тато казав: «Нерозділена з другом радість – пірадість, а розділена з другом горе – півгора»* [13, с. 19] (лат. *Nullius boni sine socio iucunda possessio est* – без товариша ніяке користування щастям не приємне); – *Не панікуйте, пане Морозе! Фестіна ленте – поспішай поволі, – казали дровні* [16, с. 437] (лат.: *Festina lente* – поспішай повільно). Ці фразеологічні одиниці належать до інтернаціонального фонду, їх уведення в тексти казок, вірогідно, пов'язане з намаганням В. Нестайка все ж таки підкреслити, що українська культура є складником світової культури й переймає її найкращі традиції.

Отже, експресивна функція, на думку О. С. Петренко [20, с. 167], реалізується в тому, що фразеологізм завдяки образності фразеологічного значення надає художньому мовленню особливої виразності, наприклад: *Все це сорока проскрекотала так швидко, що в журавлика аж голова замакітрилася* [13, с. 12]. Емотивна функція виявляється в можливості фразеологізму створювати емоційно насичене мовлення, передавати почуття мовця, зокрема: – *Усі ми, іграшки, належимо Олексію-Плаксію. І горе нам з ним і з його вибриками. Життя немає* [12, с. 22], а оцінювальна функція полягає в можливості оцінювати назване поняття, як-от: – *Хрюкала я на вашу думку! І свою дочку не дозволю...* [18, с. 113].

Проте в мовленні загалом і в художньому мовленні зокрема фразеологізми виконують комплекс взаємопов'язаних функцій, тому прагматичну функцію зазначених одиниць неможливо розглядати окремо від функції впливу в різний спосіб на адресата: *То що ж робитимемо, звірі добрі? – спитав Бурмило Михайлович* [18, с. 19] (апелятивна функція), в мовленнєвій характеристиці персонажів: – *Слухай, Їжачку, після отого суду у лев'ячій клітці я місця собі не знаходжу! Ходжу як обльований!* [14, с. 38] (характерологічна функція) й у можливості фразеологізму давати чіткі найменування реаліям: – ... *І казк'ютер у нас найкращий, і там такі казк'ютерні ігри, що ви б очманіли, якби побачили* [19, с. 124] (функція лаконізації).

Аналіз фразеологізмів, ужитих у казкових повістях В. Нестайка, засвідчив, що розглядувані одиниці мови відіграють важливу роль у прагматичній організації висловлювання, що й підтверджує фактичний матеріал. Наприклад, уводячи в текст повісті-казки фразеологізм *варить макітра* (– *Це ідея! – усміхнувся Кося. – Молодець! Варить у тебе макітра!*) [18, с. 11] автор апелює до читача й створює позитивне враження від героя, про якого так говорять, характеризує й оцінює персонажа вустами друга. За допомогою ж фразеологізму *вдарити руками об поли* – у тексті казкової повісті (*Вдарила крилами об поли мама-журавлиця. Та в сльози*) [13, с. 106] автор досягає особливої виразності висловлення (пор.: *І заплакала мама-журавлиця*), викликає в читача співпереживання до персонажа, підкреслює вдачу героя.

Удаючись до трансформації фразеологізмів, В. Нестайко намагається максимально «осучаснити» їх, не забуваючи, однак, про національний колорит і створюючи сприятливі умови як для підсилення експресивного забарвлення тексту, більш рельєфного зображення персонажів, увиразнення авторської оцінки подій, а й ґрунтового формування фразеологічного словника сучасного українського мовця.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. На основі здійсненого дослідження визначено якісний склад фразеологічних одиниць казкових повістей В. Нестайка, порівняно словникову та текстову парадигму як питомо українських фразеологічних одиниць так і запозичених, схарактеризовано прагматичні та функціонально-стилістичні особливості їх. Як бачимо, фразеологізми наповнюють мовлення героїв твору глибинною свіжістю, надають художнього звучання, лексичної і синтаксичної витонченості, довершеності, виразності та національного колориту. Вони фіксують найтонші відтінки казкових персонажів. Означене питання в мовознавстві є досить актуальним, оскільки фразеологічні мовні одиниці чи не найбільшою мірою надають мові яскравої виразності, роблять її особливо гнучкою.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні антропонімікону казкових повістей В. Нестайка. Такі студії є важливим елементом для побудови цілісної мовної картини художніх текстів автора.

Список використаних джерел

1. Александрова С. П. Фразеологізми в загальнонародній мові та художньому тексті / С. П. Александрова // Мовознавство, 1993. – С. 84–92.
2. Алефиренко Н. Ф. Проблемы фразеологического значения и смысла (в аспекте межуровневого взаимодействия): монография / Н. Ф. Алефиренко, Л. Г. Золотых. – Астрахань: ИД «Астраханский университет», 2004. – 296 с.
3. Барминский Ежи. По поводу лордовской концепции формулы // Барминский Ежи. Языковой образ мира : очерки по этнолингвистике / Отв. ред. С. М. Толстая : Пер. с польского. – Москва, 2005.
4. Возняк І. Нема нічого кращого за дружбу! : вивчення повісті В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» / І. Возняк // Дивослово. – Випуск 2, 2008. – С. 26–27.
5. Всеволод Нестайко : «Я все життя писав саме для дітей — писав з любов'ю, боєм і тривогою» : біобібліогр. нарис / Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей»; автор-уклад. Н. О. Гаждан. – Київ, 2010. – 96 с.
6. Гарачковська О. О. Українська літературна казка 70–90-х років ХХ ст.: сюжетно-образна структура, хронотоп : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. О. Гарачковська. – Київ, 2008. – 20 с.
7. Зимин В. И. Оценка и эмотивность как основные прагматические компоненты фразеологических единиц / В. И. Зимин // Фразеология: материалы Всерос. научной конференции. – Тула : Изд-во ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2000. – С. 13–14.
8. Коваленко О. Всеволод Нестайко: дорога до дитинства, якого не було. – Освіта України №83–84. 31 жовтня 2011 року.
9. Каракоз С. Він позначив на глобусах душ – Васюківку: інтерв'ю з В. Нестайком / С. Каракоз // Освіта України, 2005. – № 11.
10. Костюченко В. [огляд творчості В.З. Нестайка] / Костюченко В. // Літературними стежками / Костюченко А. – Київ, 2009. – С. 196–226.
11. Костецький А. Г. Сонячна країна добра / А. Костецький // Почат. шк. – 2000. – № 2. – С. 58–60.
12. Нестайко В. З. Олексій, Веселесик і Жарт-Птиця : повість-казка / В. З. Нестайко. – Київ : Майстер-клас, 2012. – 64 с.
13. Нестайко В. З. Пригоди журавлика : повість-казка / В. З. Нестайко. – Київ: Майстер-клас, 2012. – 112 с.
14. Нестайко В. З. Чарівні окуляри : правдиво-фантастична повість про надзвичайні пригоди київських школярів / В. З. Нестайко. – Київ: Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 95 с.
15. Нестайко В. В країні сонячних зайчиків: [повість-казка] / В. Нестайко // Нестайко В. Країна сонячних зайчиків. – Харків : Країна мрій, 2011. – С. 5–142.
16. Нестайко В. Ковалі щастя, або Новорічний детектив / В. Нестайко // Нестайко В. Казкові пригоди і таємниці: [повісті-казки]. – Київ: Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – С. 433–446.

17. Нестайко В. Пригоди близнят-козенят / В. Нестайко // Нестайко В. Казкові пригоди і таємниці : повісті-казки. – Київ: Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – С. 397–432
18. Нестайко В. Секрет Васи Кицина: повість-казка / В. Нестайко // Нестайко В. Дивовижні пригоди в лісовій школі. – Харків: ВД «Школа», 2011. – С. 3–68.
19. Нестайко В. Найновіші пригоди Колька Колочки та Косі Вуханя: казкова повість / В. Нестайко. – Київ: Вид-во Івана Малковича «А-БА-БА-ГА- ЛА-МА-ГА», 2009. – 160 с.
20. Петренко Е. Е. Фразеологическая картина мира в художественных текстах для младших школьников : дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Е. Е. Петренко. – Омск, 2008. – 234 с. 336
21. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – Київ: Наукова думка, 2003.– 1104с.

References

1. Aleksandrova, S. P., 1993. Frazеолоhizmy v zahalnonarodnii movi ta khudozhnomu teksti [Phraseologisms in general folk language and artistic text], p. 84–92.
2. Alefyrenko, N. F., 2004. Problemy frazeolohycheskoho znachenyia y smysla (v aspekte mezhurovnevoho vzaymodeistvyia): monohrfayia [Problems of phraseological meaning and content (in aspect of inter-level interaction): monograph] Astrakhan: YD «Astrakhanskyi unyversytet», p. 296.
3. Bartmysnyi Ezh, 2005. Po povodu lordovskoi kontseptsyy formuly [Regarding the Lord's concept of the formula]. The linguistic image of the world: essays on ethnolinguistics.
4. Vozniak I., 2008. Nema nichoho krashchoho za druzhbu! : vyvchennia povisti V.Nestaiko “Toreadory z Vasiukivky” [There is nothing better than friendship! : the study of V. Nestaiko's story“Toreadory from Vasiukivky], 2, p. 26-27.
5. Vsevolod Nestaiko, 2010. «I vse zhyttia pysav same dlia ditei — pysav z liuboviu, bolem i tryvohoiu» : biobibliohr. narys [“I wrote all my life for children - I wrote with love, pain and anxiety”: biobibliographer. sketch]. Derzh. zakl. «Nats. b-ka Ukrainy dlia ditei» ; avtor-uklad. N.O. Hazhman , K., p. 96.
6. Harachkovska, O. O., 2008. Ukrainka literaturna kazka 70 – 90-kh rokiv XX st.: siuzhetno-obrazna struktura, khronotop [The Ukrainian literary fairy tale of the 70's and 90's of the twentieth century: the plot-image structure, the chronotope], K., p.20.
7. Zymyn, V. Y., 2000. Otsenka y emotyvnost kak osnovnye prahmatycheskye komponenty frazeolohycheskykh edynyts [Evaluation and emotionality as the main pragmatic components of phraseological units] .Tula : Yzd-vo THPU im. L. N. Tolstoho, p. 13-14.
8. Kovalenko O., 2011. Vsevolod Nestaiko: doroha do dytynstva, yakoho ne bulo [Vsevolod Nestaiko: the way of childhood, that didn't exist]. Osvita Ukrainy . 83–84(1254) 31 zhovtnia 2011.
9. Karakoz S., 2005. Vin poznachyv na hlobusakh dush – Vasiukivku : intervju z V.Nestaiko [He marked the globes of souls - Vasiukivku: an interview with V. Nestaiko]. Osvita Ukrainy, 11.
10. Kostiuchenko V., 2009. [Ohliad tvorchosti V.Z. Nestaiko], [The review of V.Z. Nestaiko' creativity], K.,p. 196–226.
11. Kostytskiy, A.H., 2000. Soniachna kraina dobra [The sunny country of kindness]. Pochatkova shkola, 2, p. 58–60.
12. Nestaiko, V. Z., 2012. Oleksii, Veselesyk i Zhart-Ptytsia : povist-kazka [Oleksii, Veselesyk i Zhart-Ptytsia : fairy -tale novel]. K. : Maister-klas, p.64.
13. Nestaiko, V. Z., 2012. Pryhody zhuravlyka : povist-kazka [Crane Adventures: fairy -tale nov el]. K. : Maister-klas, p.112.
14. Nestaiko, V. Z., 2008. Charivni okuliari : pravdyvo-fantastychna povist pro nadzvychaini pryhody kyivskykh shkoliariv [Charming glasses: a truthful story about the extraordinary adventures of Kyiv students].K. : Veselka; Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, p.95.
15. Nestaiko V., 2011. V kraini soniachnykh zaichykyv: [povist-kazka], [In the country of sunny rabbits: [fairy- tale novel]]. Kh. : Kraina mrii , p.5-142.
16. Nestaiko V., 2008. Kovali shchastia, abo Novorichnyi detektyv [Blacksmith Happiness, or New Year Detective]. K. : Veselka; Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, p. 433-446.
17. Nestaiko V., 2008. Pryhody blyzniat-kozeniat [Adventures of twin-goats]. K. : Veselka; Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan , p.397-432
18. Nestaiko V., 2011. Sekret Vasi Kytsyna : povist-kazka [The secret of Vasia Kytsyn: fairy- tale novel] . Kh. : VD «Shkola». p. 3-68.
19. Nestaiko V., 2009. Nainovishi pryhody Kolka Koliuchky ta Kosi Vukhania : kazkova povist [The latest adventures of Kolka Koliuchky ta Kosi Vukhania: fairy- tale novel]. K. : Vyd-vo Ivana Malkovycha «A-BA-BA-NA- LA-MA-NA», p.160 .
20. Petrenko, E. E., 2008. Frazеолоhыcheskaia kartyna myra v khudozhestvennykh tekstakh dlia mladshykh shkolnykov [Phraseological picture of the world in artistic texts for junior schoolchildren].Omsk, p. 336
21. SFUM - Slovnyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy, [Dictionary of phraseologisms of the Ukrainian language].K.: Naukova dumka, 2003, p.1104

На основани осуществленного исследования определен качественный состав фразеологических единиц сказочных повестей В. Нестайка. Отмечено словарную и текстовую парадигму как истинно украинских фразеологических единиц, так и заимствованных, охарактеризованы прагматические и функционально-стилистические их особенности. На конкретных примерах прослежено как фразеологические единицы наполняют речь персонажей глубиной и свежестью, надает художественного звучания.

Ключевые слова: фразеологическая единица, сказочная повесть, генетическая природа, коммуникативная значимость, прагматическая функция.

Different genres of literary fairy tales are distinguished in literary criticism, and such a variety as a fairy-tale novel deserves special attention. Exactly these fairy-tale novels have been written for children for more than half a century by V. Nestaiko. He still remains not only the most frequently printed, copied author, but the most in demand. Despite a large number of literary and methodological developments, the artistic works of this genre have hitherto been overlooked by Ukrainian linguists, although their linguistic wealth can be considered as a subject of a separate scientific research, since the word with the subtle shades of its meaning enters the child's consciousness precisely through fairy-tale images. In our opinion, as the elements of the creation of a fabulous story, for a separate consideration deserve phraseologisms, which from the point of view of communicatively conditioned functioning of language signs due to its information potential play an important role in the artistic speech. Consequently, the established expressions used by the author perform a certain stylistic role. They are used for the artistic reproduction of spoken language, both in the author's text and in the linguistic parties of characters, contributing to their typification, individualization. Phraseologisms, embedded by V. Nestaiko in the mouth of the characters are thematically selected and construct the desired context, through which the characters, typical situations, images have been created. In addition to the phraseologisms characteristic of the Ukrainian language, the writer actively uses phraseological units from other languages. These phraseological units belong to the international fund, their introduction in the texts of fairy tales, probably are connected with the V. Nestaiko's efforts,

nevertheless, to emphasize that the Ukrainian culture is a component of world culture and adopts its best traditions. On the basis of the performed research, the qualitative composition of the phraseological units of fairy-tale novels by V. Netaiko has been determined, the lexical and text paradigm of specific Ukrainian phraseological units and the borrowed ones has been compared, and the pragmatic and functional and stylistic features have been described. On concrete examples it has been observed how phraseological units fill up the performance of the characters by depth and verdure; provide artistic sound, lexical and syntactic sophistication, perfection, expressiveness and national flavor.

Key words: phraseological unit, fairy-tale novel, genetic nature, communicative significance, pragmatic function

УДК 373.5.091.113.316.77(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-200-203

Фенцик Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

У дослідженні визначено, що комунікативна компетентність майбутнього керівника закладу освіти ґрунтується на мовній, мовленнєвій, культурній, стратегічній, прагматичній, ілюктивній компетенціях. Тому педагогічні ВОЗ повинні забезпечити умови в системі професійної управлінської підготовки для формування комунікативно освіченої особистості, здатної свідомо планувати й організувати власну комунікативну діяльність, впливати на співрозмовників, передавати, сприймати, аналізувати, оцінювати інформаційний, емоційний та інтелектуальний зміст висловлювань, мати розвинений емоційний інтелект, володіти комунікативними вміннями, навичками, стратегіями й тактиками комунікативної поведінки у процесі проведення ділових бесід; нарад, дискусій тощо.

Ключові слова: професійна (управлінська) компетентність, управлінська діяльність; комунікативна компетентність; мовна, мовленнєва, культурна, стратегічна, прагматична, ілюктивна компетенції; професійна підготовка; формування та розвиток комунікативної компетентності; педагогічні умови.

Постановка проблеми. В умовах реформування національної системи освіти, переходу до запровадження Концепції нової української школи актуальним постає питання підвищення якості вищої педагогічної освіти та її спрямованості на формування професійної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти, спроможного реалізувати державну освітню політику, ефективно виконувати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам в освіті. Очевидним є те, що комунікативна компетентність є запорукою успішності майбутнього фахівця будь-якої сфери діяльності. Тому ЗВО поряд з професійно-управлінською підготовкою майбутніх керівників ЗСО повинні здійснювати й комунікативну (формувати здатність чітко, послідовно та логічно висловлювати свої думки; залежно від ситуації обирати найбільш доцільні засоби комунікації; формувати вміння переконувати, аргументувати, вести результативні ділові бесіди, наради, організувати дискусії; протидіяти маніпуляції, долати комунікативні бар'єри; вирішувати конфлікти поведінки, взаємин та діяльності тощо).

Вагомий внесок у розвиток теорії і методології управління освітньою галуззю на різних рівнях зроблено вченими В.Бондар, О.Бугайов, П. Дробязко, Л. Калініна, Л. Карамушко, В. Кремь, В. Мадзігон, В. Маслов, О. Онаць, В. Огнев'юк та ін. Зокрема, питання, пов'язані з управлінням освітніми закладами, висвітлені в дослідженнях В.Бондаря, Л.Даниленко, Л.Карамушки, Б.Кобзаря, М.Легкого, В.Маслова, В.Олійника, Н.Островерхової, С.Сисоєвої; Наукові розвідки І.Грузинської, Н.Демедишиної, Н.Драгомирецької, Ю.Малика, С.Хаджирадєвої та інших дослідників спрямовані на обговорення різноманітних аспектів комунікативної діяльності державних службовців. Натомість, незважаючи на активне вивчення професійної компетентності керівника закладів освіти, питання формування комунікативної компетентності у структурі управління закладами освіти ще не достатньо досліджене.

Мета статті: дослідження компонентного складу комунікативної компетентності керівника та особливостей її формування у контексті професійної (управлінської) підготовки майбутніх керівників закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Ефективне запровадження інноваційних освітніх процесів не можливо здійснити без професійно компетентних керівників закладів загальної середньої освіти. Тому сьогодні висуваються нові вимоги до управлінських

якостей керівників закладами освіти, їх професійних здібностей, необхідних для якісного управління освітніми установами.

Безперечно, управління закладом загальної середньої освіти в сучасних умовах – складний процес, складовими якого є правильний вибір цілей і завдань, вивчення і глибокий аналіз досягнутого рівня освітньої діяльності, система раціонального планування, організація діяльносної та комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, вибір оптимальних шляхів створення нового освітнього середовища, якісного, творчого освітнього процесу; прийняття раціонального управлінського рішення та здійснення ефективного контролю за їх виконанням [2].

У контексті нашого дослідження здійснимо аналіз понять «професійна компетентність керівника закладами освіти» та «комунікативна компетентність». Ґрунтовне вивчення наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про різні підходи до розуміння сутності професійної компетентності в системі управління ЗСО. На думку Е. Нікітіна, «професійна компетентність – це інтегральна професійно-особистісна характеристика, обумовлена готовністю і здатністю виконувати управлінські функції відповідно до прийнятих в соціумі на даний момент норм і стандартів» [5].

Аналізуючи управлінську діяльність керівника освітнього закладу, В.П. Поліщук наголошує, що поняття компетентності не розглядається як проста сума «знань — умінь — навичок», але містить не тільки когнітивну й операціонально-технологічну, а й індивідуально-значущу, креативну й інші складові особистості. Сучасний керівник повинен вміти сам і навчити вчителів творчо впроваджувати знання, критично осмислювати здобуту інформацію [9]. Інші дослідники професійну компетентність керівника розглядають як єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення своєї управлінської діяльності. Зміст теоретичної готовності складають аналітичні, прогностичні, проєктивні та рефлексивні вміння; до практичної готовності відносяться організаторські й комунікативні вміння [8, с.12].

Отже, аналіз наукових розвідок з управлінської діяльності переконує, що професійна компетентність керівника освітнього закладу загальної середньої освіти в системі структурно складається з управлінських, педагогічних, комунікативних, діагностичних і дослідницьких компонентів діяльності і визначається рівнем

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>